

Leksykon prezesów stulecia SEP

Prof. dr hab. inż. Janusz Groszkowski był specjalistą w dziedzinach: radiotechnika, lampy elektronowe, teoria generacji, technika próżni, miernictwo próżni. Urodzony 21 marca 1898 roku w Warszawie. Po zdaniu matury w Szkole Handlowej Zgromadzenia Kupców miasta Warszawy (1915) rozpoczął studia na utworzonej w tym samym roku Politechnice Warszawskiej. Dyplom inżyniera elektryka otrzymał w roku 1922, jako jeden z pierwszych jej absolwentów. W czasie studiów został asystentem w Katedrze Miernictwa Elektrotechnicznego, a od roku 1922 prowadził wykłady na temat lamp katodowych, a następnie radiotechniki jako najmłodszy wykładowca Politechniki Warszawskiej (PW).

W roku 1924 został kierownikiem Laboratorium Radiotechnicznego PW. Jako oficer Wojsk Łączności prowadził równocześnie wykłady z radiotechniki w szkołach wojskowych. Na podstawie rozprawy "Metoda kompensacyjna kontroli stałości fali" otrzymał stopień doktora nauk technicznych (z wyróżnieniem) w roku 1928. W tym samym roku, po przeprowadzeniu venia legendi (odpowiednik habilitacji), objął Katedrę Radiotechniki na Wydziale Elektrycznym PW. Tytuł profesora nadzwyczajnego otrzymał w roku 1929, a następnie profesora zwyczajnego (1935). W roku 1933 został powołany na kierownika Studium Wojskowego PW, a w roku 1935 został dziekanem Wydziału Elektrycznego. Równocześnie z pracą naukową i dydaktyczną w Uczelni prowadził intensywną działalność doradczą i organizacyjną. Zainicjował utworzenie pierwszego w kraju Instytutu Radiotechnicznego (1928), którym kierował również po jego przekształceniu w 1934 r. w Państwowy Instytut Telekomunikacyjny. Od roku 1934 był członkiem Tymczasowego Komitetu Doradczo-Naukowego przy Ministerstwie ds. Wojskowych. Od początku istnienia polskiej radiofonii brał udział w pracach Komisji Technicznej Polskiego Radia. Dzięki jego pracom stabilność polskich radiostacji należała wówczas do najlepszych na świecie. Po 1 września 1939 roku otrzymał ze Sztabu Wojska Polskiego rozkaz ewakuacji (wraz z Państwowym Instytutem Telekomunikacyjnym) na wschód kraju. Do roku 1941 przebywał we Lwowie, gdzie zorganizował Katedrę Radiotechniki w instytucie Politechnicznym i został wykładowcą, skupiając wokół siebie liczne grono Polaków, którym zapewniał możliwie bezpieczne warunki pracy naukowej w okresie okupacji. Po powrocie do Warszawy wykładał w Państwowej Wyższej Szkole Technicznej, utworzonej za zgodą władz okupacyjnych w gmachach Politechniki, w której tajne wykłady odbywały się według programów przedwojennych. Brał czynny udział w ruchu oporu jako żołnierz Armii Krajowej, rozszyfrował układ sterowania niemieckich pocisków rakietowych V-2. W roku 1945 objął ponownie wykłady z radiotechniki, a także z lamp elektronowych i techniki wysokiej próżni na Wydziale Elektrycznym PW, a następnie na Wydziale Łączności (później Elektroniki, a obecnie - Elektroniki i Technik Informacyjnych) Politechniki Warszawskiej, które prowadził aż do przejścia na emeryturę w roku 1968. Był promotorem 33 doktorantów. Obok pracy na Politechnice Warszawskiej, kontynuował prace nad organizowaniem i rozwijaniem placówek badawczych, zwłaszcza w dziedzinie elektroniki. Był założycielem Zakładu Elektroniki przy PAN. Wchodził w skład rad programowych czasopism, naukowych, m.in. był redaktorem naczelnym wydawnictw

periodycznych PAN: "Archiwum Elektrotechniki" (1952-1971) i "Nauka Polska" (1963-1971). W roku 1972 został posłem na Sejm PRL VI kadencji i zastępcą przewodniczącego Rady Państwa. Bezskuteczność jego licznych interwencji poselskich u ówczesnych władz PRL w sprawach ludzi pokrzywdzonych, a także obserwacje sposobu działania sądów i prokuratury, skłoniły go najpierw do złożenia "Memoriału do Rady Państwa o postępowaniu organów wymiaru sprawiedliwości", a następnie do zrzeczenia się mandatu posła na Sejm i funkcji zastępcy przewodniczącego Rady Państwa (1976). Do życia publicznego powrócił na krótko w roku 1980 swoim słynnym przemówieniem o potrzebie odnowy moralnej, wygłoszonym na forum Zgromadzenia Ogólnego PAN. Był doradcą wielu środowisk ówczesnej "Solidarności". W Jego dorobku naukowym znajduje się 16 patentów i 361 publikacji, a wśród nich wiele książek wydanych w kraju i za granicą. Jest autorem m.in. pierwszej w literaturze światowej monografii "Lampy katodowe oraz ich zastosowanie w radiotechnice" (1925), przetłumaczonej i wydanej 2 lata później we Francji. W 1937 roku (wraz ze Stanisławem Ryżką) zastosował, jako pierwszy w świecie, katodę tlenkową w magnetronie, a 2 lata później skonstruował magnetron metalowy z obwodami wewnętrznymi i katodą tlenkową. W latach 1932-1933 zajmował się nieliniową teorią generacji i stabilizacji drgań. Jego prace w tej dziedzinie wniosły istotny wkład do rozwoju elektroniki. Światową sławę przyniosła mu publikacja "The Interdependence of the Frequency Variation and Harmonic Content and Constant Frequency Oscillator" zamieszczona w "Proceedings of Institute of Radio Engineering" (1933), w której wyprowadził zależność zmiany częstotliwości drgań generatora od zawartości harmonicznych (zwaną równaniem Groszkowskiego). Podsumowaniem 30 lat pracy nad teorią generacji, a także wielu artykułów i książek z tej dziedziny, była monografia o światowym rozgłosie "Frequency of Self Oscillations" (1964). Wczesne Jego zainteresowania techniką próżni dokumentuje pierwsza publikacja z tej dziedziny (1925). Późniejsze badania dotyczyły głównie miernictwa próżni. Szeroko cytowane są Jego prace poświęcone badaniom głowic jonizacyjnych do pomiaru niskich ciśnień gazu. Najważniejszą publikacją z tej dziedziny była "Jauge manometrique a collecteur extérieur pour pression très bases" (1966). Opracowanie to otworzyło nowy rozdział w dziedzinie próżni i stało się impulsem wielu prac prowadzonych do dziś w czołowych laboratoriach Kanady, USA i Japonii. Jest On także autorem pierwszej w Polsce monografii "Technika wysokiej próżni" (1948). W latach pięćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku, opublikował 4 następne monografie przetłumaczone na języki rosyjski i czeski. Należał do wielu krajowych i zagranicznych towarzystw oraz instytucji naukowych. Był m.in. członkiem Akademii Nauk Technicznych (od 1936) oraz Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (od 1949), wiceprezesem (1956-1962), a w latach 1963-1972 prezesem PAN. Był współzałożycielem Polskiego Towarzystwa Elektrotechniki Teoretycznej i Stosowanej (PTETiS). W roku 1962 otrzymał członkostwo honorowe PTETiS (nr 2). Był członkiem (od 1919 roku), prezesem (1936-1937) i członkiem honorowym (nr 19, 1957) Stowarzyszenia Elektryków Polskich (SEP). Był również członkiem (od 1932) i członkiem dożywotnim (od 1971) IEEE (Institute of Electrical and Electronics Engineers), członkiem honorowym francuskiego Société des Électriciens et Électroniciens (od 1967), wiceprezesem Union Radio-Scientifique Internationale (1966-1972) oraz członkiem sześciu zagranicznych akademii nauk. Jest laureatem Nagród Państwowych I stopnia (1951, 1955, 1968) oraz specjalnej Nagrody Państwowej (1979), doktorem honoris causa Politechniki Warszawskiej (1962), Politechniki Łódzkiej (1964) i Politechniki Gdańskiej (1975). Był wielokrotnie odznaczany, w tym: Medalem i Krzyżem Niepodległości (1931), Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1937 i 1955) i Złotym Krzyżem Orderu Virtuti Militari

(1974). Zmarł 3 sierpnia 1984 roku w Warszawie. Pośmiertnie został patronem 8 szkół średnich. Jego imię nosi Wojskowy Instytut Łączności oraz Gmach Wydziału Elektroniki i Technik Informatycznych PW. Do dziś pozostaje wzorcem moralnym.

Zaczerpnięto z pracy:

Pod red. J.S. Bobera i R. Z. Morawskiego: "Profesorowie i docenci Wydziału Elektroniki i Technik Informatycznych Politechniki Warszawskiej 1951-2001". Oficyna Wyd. PW, Warszawa 2001. ISBN 83-914580-3-2.